

ქ. ქუთაისის მოსახლეობის ტურისტულ-რეკრეაციული მოთხოვნილებების შესწავლისათვის

რეკრეაციული მოთხოვნილებები, როგორც საერთოდ ყოველგვარი მოთხოვნილებები, სწრაფად ცვალებადია და მათი დინამიკა სივრცეში და დროში აისახება რეკრეაციული საქმიანობის ტერიტორიული ფორმების ორგანიზაციაზე. ამიტომ რეკრეაციული მოთხოვნილებების შესწავლა აუცილებელია რეკრეაციული რაიონის ტერიტორიული ორგანიზაციის როგორც უკვე არსებული ფორმების შესწავლისას, ისე პერსპექტიული ფორმების კონსტრუირებისათვის.

რეკრეაციული სივრცის ორგანიზაციის კრიტერიუმებს და აგრეთვე რეკრეაციული სივრცის გავლენას რეკრეანტის საქმიანობაზე აქვს აშკარად გამოხატული სოციოლოგიური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური ხასიათი. ამიტომ რეკრეაციული მოთხოვნილებების შესწავლისას ფართოდ გამოიყენება სოციოლოგიური მეთოდები, რომელთა შორის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული არის ანკეტური გამოკითხვის მეთოდი⁸.

რეკრეაციული მოთხოვნილებების შესასწავლად ჩვეულებრივ გამოიყენება არჩევითი ზონდაჟის მეთოდი, როცა მთელის შესწავლა ხდება მისი ნაწილის მეშვეობით.

ჩვეულებრივ ანკეტური გამოკითხვები ტარდება ტერიტორიული ნიშნის მიხედვით:

1. სამუშაო ან საცხოვრებელ ადგილზე,
2. დასვენების ან მოგზაურობის ადგილზე.

არჩეულმა ჯგუფმა დაახლოებით უნდა ასახოს მთელი კონტიგენტის მახასიათებლები.

დღესდღეობით არ არსებობს აპრიორული სტატისტიკური ან სოციოლოგიური მეთოდები მისაღები ინფორმაციის მოცულობის განსაზღვრისათვის. ერთადერთი საერთო წესი მდგომარეობს იმაში, რომ რამდენადაც უფრო ერთგვაროვანია გენერალური ერთიანობა, მით უფრო მცირე შეიძლება იყოს არჩევანის მოცულობა და პირიქით⁹.

⁸ Мироненко Н. С. Твердохлебов И. Т. Рекреационная география. 1981.

⁹ ზდრაგომისლოვი ა., სოციოლოგიური გამოკვლევის მეთოდოლოგია და პროცედურა. თბილისი 1975.

ანკეტური მეთოდი საშუალებას გვაძლევს შევისწავლოთ რეკრეაციული მოთხოვნილებების ყველა სახე, დაწყებული ინდივიდუალური, ჯგუფური და მათგან გამომდინარე საზოგადოებრივი მოთხოვნილებებით.

ამჟამად რეკრეაციული მომსახურების ძირითადი მომხმარებელია არა ცალკეული ინდივიდი, არამედ ოჯახი, ამიტომ სოციოლოგიური კვლევის ჩატარებისას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სწორედ ოჯახის მოთხოვნილებების შესწავლას.

ანკეტური მეთოდით რეკრეაციული მოთხოვნილებების შესწავლას დიდი ხნის ისტორია გააჩნია. ასეთი გამოკვლევები ტარდებოდა სხვადასხვა პროფილის კვლევითი სამსახურების მიერ სხვადასხვა მიზნით, მაგრამ მათ მიერ წარმოჩენილ ტენდენციებში ბევრია საერთო.

რეკრეაციული მოთხოვნილებების ჩამოყალიბება ხდება ფაქტორების მთელი კომპლექსის გავლენით, რომელიც შეიძლება შემდეგნაირად დავაჯგუფოთ: 1. სოციალურ-ეკონომიკური; 2. დემოგრაფიული; 3. სოციალურ-ფსიქოლოგიური; 4. მედიკო-ბიოლოგიური; 5. ბუნებრივი ფაქტორები (რეკრეაციული)

ამ ფაქტორების მნიშვნელოვანმა ცვლილებებმა ბოლო წლებში გამოიწვია ადამიანის აზრობრივი ცენტრის გადანაცვლება შრომითი სფეროდან თავისუფალი დროის სფეროში. ამასთან, გაიზარდა მოთხოვნა თავისუფალი დროის აქტიურ გამოყენებაზე. თუ რამდენიმე ათწლეულის წინათ მოსახლეობის დიდ ნაწილს სურდა ორგანიზებულად დაესვენა (საგზურების მეშვეობით), ამჟამად გაიზარდა მისწრაფება როგორც უქმე დღეების გამოყენებისადმი, ისე ყოველწლიური შვებულების საკუთარ აგარაკზე ან საბაღე ნაკვეთში ოჯახთან ერთად გატარებისადმი, სადაც რეკრეაციული ხასიათი ეძლევა როგორც წმინდა დასვენების მიზნით საქმიანობას (სეირნობა, ცურვა, მზის აბაზანების მიღება და სხვა), ასევე ბაღში და ბოსტანში მუშაობას, ტყეში ხილისა და კენკროვნების შეგროვებას, საკუთარი გატაცების მიხედვით საქმიანობას¹⁰.

დასასვენებლად ლანდშაფტის არჩევა ბევრდაა დამოკიდებული დამსვენებელთა ასაკზე ახალგაზრდებს უფრო იზიდავს მთები, საშუალო ასაკის მოსახლეობა ტყეში ან ზღვაზე ამჯობინებს დასვენებას, ხოლო საკენსიო ასაკის ადამიანები კი სამკურნალო მინერალურ წყლებს ანიჭებენ უპირატესობას, მაგრამ ყველაზე დიდი მოთხოვნილებით სარგებლობს კონტაქტური ზონები: ტყე-ზღვა, ტყე-მდინარე, ტყე-ტბა და სხვა.

¹⁰ პავლიაშვილი ნ., საქართველოს რეკრეაციული რესურსების ათვისების რეგიონალური სხვაობები თბ. 1988.

რეკრეაციული მოთხოვნების მრავალფეროვნება, მისი სტრუქტურა ბევრად არის დამოკიდებული რეკრეაციული დაწესებულებებით უზრუნველყოფაზე და ამის შესახებ მოსახლეობის ინფორმირებულობაზე.

2006-2007 წლებში ჩვენს მიერ ჩატარებული კვლევა იყო ქუთაისის მოსახლეობის რეკრეაციული მოთხოვნების შესწავლის მორიგი ცდა, რომელიც მიზნად ისახავდა პირველ რიგში ხანმოკლე დასვენების ორგანიზაციის ფორმებისა და მისი ძირითადი არეალების გამოვლენას, აგრეთვე სეზონური დასვენების საერთო ტენდენციების დადგენას.

ჩატარებულ კვლევას ჰქონდა წინასწარი, ე. წ. დაზვერვითი ხასიათი, რასაც შემდეგ უნდა მოყვეს აღნიშნული პრობლემის უფრო საფუძვლიანი და ფართო გამოკვლევა. 16 პუნქტიანი ანკეტის პასუხების (პოზიციების) საერთო რაოდენობა 53-ს შეადგენდა. პირველი სამი კითხვა ეხებოდა რესპოდენტის ეროვნებას, ასაკს, სქესს, ოჯახს, განათლებას, დასაქმების სფეროს.

კითხვების დიდი ნაწილი ეხებოდა დასვენების მიზნით გასვლების ინტენსივობას, დასვენების ფორმებს, ადგილს, მოტივს, ხანგრძლივობას, სეზონს და ა. შ.

ანკეტაში იყო აგრეთვე ე. წ. პროექტიული კითხვები, რომლებიც ეხებოდა რესპოდენტის სურვილებს, მომავალში რეკრეაციული მეურნეობის ორგანიზაციის თაობაზე.

ჩვენს მიერ გამოკითხულ რესპოდენტთა საერთო რაოდენობამ მიაღწია 527 კაცს, აქედან უმრავლესობა (332) იყო დროებით უმუშევარი, არასაწარმოო სფეროში დასაქმებულთა საერთო რიცხვმა კი 100 მიაღწია, ვაჭრობაში – 72, სამრეწველო საწარმოებში მომუშავენი კი ყველაზე მცირე – 23.

ასაკობრივი სტრუქტურის მიხედვით გამოკითხულთა დიდი ნაწილი მოდიოდა (73%) ეკონომიკურად აქტიური ასაკის (26-წლიდან 60 წლამდე) მოსახლეობაზე, რომელიც მონაწილეობდა რეკრეაციულ პროცესებშიც. ოჯახის საშუალო შემადგენლობა 4-5 კაცია, შვილების საშუალო რაოდენობა 2.

თითქმის თანაბრად განაწილდა ანკეტირებულთა რაოდენობა სქესის მიხედვით: 47% ქალები, 53% – მამაკაცები.

უმადლესი განათლება აქვს გამოკითხულთა 71%, საშუალო პროფესიული –16,7%. სოციალური შემადგენლობის მიხედვით გამოკითხულთა მეტ ნაწილს შეადგენენ მოსამსახურენი, რომელთა შორის ჭარბობენ პედაგოგები და ინჟინრები.

ასეთია მონაცემები იმ კონტიგენტის შესახებ, რომელიც გამოიკითხა რეკრეაციული მოთხოვნების შესწავლის მიზნით და მიღებული იქნა შემდეგი შედეგები:

– როგორც მოსალოდნელი იყო, ყველაზე ხშირად მოსახლეობა დასვენების მიზნით ქალაქგარეთ გადის ზაფხულსა და შემოდგომის სეზონზე, შესაბამისად 63,4% და 19%. შეადგენს;

– ორგანიზებული დასვენების მსურველთა შორის ყველაზე დიდია მოთხოვნილება საოჯახო სანატორიუმში დასვენებაზე (22,7%), რაც ემთხვევა საერთო ტენდენციას ოჯახური დასვენების პოპულარობის შესახებ. იგივეზე მეტყველებს პასუხები მომდევნო კითხვებზე, როცა ოჯახთან და მეგობრებთან ერთად დასვენებას ამჯობინებს რესპოდენტი თითქმის თანაბარი რაოდენობა – 43,5% და 48,2%, ხოლო მარტო დასვენება სურს მხოლოდ 8,3%-ს;

– ანკეტირებულთა თითქმის ნახევარს (47,3%) შეადგენენ ბუნებაში დასვენების მსურველები, ნათესავებთან სოფელში დასვენება სურს 27,7%-ს, ხოლო საბაღე ნაკვეთებში მხოლოდ 21,1%-ს;

– თუკი ამ მონაცემებს უფრო დეტალურად განვიხილავთ, აღმოჩნდება, რომ საბაღე ნაკვეთები გამოკითხულთა შორის აქვს 20,4%-ს, მათგან იქ დასვენება სურს მხოლოდ 15,7%-ს;

– ხანმოკლე დასვენების სახეების არჩევისას მოსახლეობა ხშირად რამდენიმე სახეს ირჩევდა, ყველაზე ხშირია გასეირნებისა და ისტორიული ძეგლების ახლოს დასვენების შეთანაწყობა.

დასვენებისათვის ხელშემწყობი ფაქტორებიდან თითოეული რესპოდენტი აღნიშნავდა არა ერთ, არამედ რამდენიმე ფაქტორს. უმეტესობა თვლის, რომ კარგი დასვენებისათვის საჭიროა პირობების მთელი კომპლექსი და საკმარისი არც კია პირობების ის რიგი, რომელიც ჩვენ შევთავაზეთ ანკეტაში, მაგრამ მაინც გამოკვეთილად ჩანს ისეთი პირობების მნიშვნელობა, როგორცაა ადგილის კეთილმოწყობის დონე, ლამაზი ლანდშაფტი და სხვა.

კონკრეტული დასახელებული ადგილების მიხედვით შექმნილმა არეალებმა კი ასეთი სურათი მოგვცა: უქმე დღეებში, როგორც წელიწადში რამდენჯერმე, ისე თვეში ერთხელ ქალაქიდან გასული დამსვენებელით ყველაზე უფრო დატვირთულია გელათი, მოწამეთა, ნავენახევი და ქუთაისის ახლო-მახლო შემოგარენი, ხოლო უფრო მოშორებულ არეალებს შორის ლიდერობს რაჭის რეგიონი – ნიკორწმინდის ტაძარი, საყინულე და სხვა ბუნებრივი თუ ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლები.

ამრიგად, თუ გამოკითხვით მიღებულ შედეგებს გავავრცელებთ ქალაქის მთელ მოსახლეობაზე, შეიძლება ითქვას, რომ უქმე დღეებს ქუთაისის მოსახლეობის დიდი ნაწილი ზაფხულის გარდა ქალაქის ახლო შემოგარენში ატარებს, მოსახლეობის მცირე ნაწილი ისვენებს ქალაქის ტერიტორიაზე მდებარე რეკრეაციულ ზონებში – ბაღის კიდეზე, ე. წ. პიონერთა პარკში, გორაზე არსებულ ბარს და სხვა.

ამდენად, რეკრეაციული საქმიანობის რეალური პროცესების შესწავლამ გამოკითხვის გზით საშუალება მოგვცა შეგვეფასებინა მოსახლეობის რეაქცია რეკრეაციული რესურსების და

მატერიალური ბაზის ხარისხზე და მისაწვდომობაზე და გამოგვევლინა მოსახლეობის მიერ სხვადასხვა საკურორტო თუ ტურისტული ზონების ფაქტიური გამოყენების შესაძლებლობები.